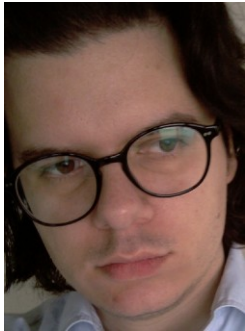

Пише: Никола Танасић
понедељак, 28 јун 2021 15:07

Српски национални сентимент данас је разапет између различитих непомирљивих и међусобно неверљивих крајности. Ове крајности имају различита имена и боје, некада је реч о сукобу „великосрпског“ и „малосрпског“ погледа на државу и нацију, неко живи у „српском свету“, а неко у „Србијици“ или „Србистану“, неко Србију доживљава као политички и културни „центар региона“, а неко као „паланку“. Српско друштво данас се у суштини налази у расцепу између комплекса више и ниже вредности, између мегаломаније и малодушја који су међусобно комплементарни, и који једни друге хране, распирују, и провоцирају.

Тако под истим кровом, и у оквиру истог политичко-државног система имамо Србе који себе доживљавају као народ најхрабрији, најбољи (и најстарији), са друге стране имамо расистичку слику Срба као „европских варвара“ и „притајеног зла“ позајмљену из пропагандних слика деветнаестовековних и двадесетовековних империја и локалних шовинизама са рубова српских земаља, а између њих имамо ништа мање искомплексирани и ксенофобне локал-патриотизме различитих „правих Срба“, било да су то Црногорци, Крајишници, Шумадинци, или урбане елите Београда и Новог Сада

Да ствар буде још гора, ова два екстрема који српски народ држе у вечитој атмосфери ивице грађанског рата немају своју „истину која је негде на средини“. „Златна средина“ уопште није златна, и показује се као својеврсни трећи екстрем, који у свом патриотизму промашује националне вредности, а у својој критици не види властите мане. Тако под истим кровом, и у оквиру истог политичко-државног система имамо Србе који себе доживљавају као народ најхрабрији, најбољи (и најстарији), са друге стране имамо расистичку слику Срба као „европских варвара“ и „притајеног зла“ позајмљену из пропагандних слика деветнаестовековних и двадесетовековних империја и локалних шовинизама са рубова српских земаља, а између њих имамо ништа мање искомплексирани и ксенофобне локал-патриотизме различитих „правих Срба“, било да су то Црногорци, Крајишници, Шумадинци, или урбане елите Београда и Новог Сада. Ниједна од ових слика није случајна, и свака има своје теоријске и социолошке

Пише: Никола Танасић
понедељак, 28 јун 2021 15:07

парадигме, своје специфично порекло, своје аксиолошке системе, и своје политичке агенде. И ниједна није оно што је нашем народу потребно.

Српска посла

На самом почетку треба погледати можда не најзаступљенију, али свакако најиритантнију од ове три парадигме - ону која српски народ у горем случају гледа очима његових отворених непријатеља, а у бољем случају очима различитих страних колонизатора и узурпатора политичког и економског система земље. Ова појава се именује различитим мање или више (не)прецизним појмовима као што су „аутошовинизам“, „другосрбијанштина“, или „случајносрпство“, а у основи представља облик србофобије и презира према сопственом народу и култури. И мада се ова идеологија самопонижавања најчешће везује за врло специфичну и малобројну урбану псеудоелиту, она је широко распрострањена и међу ширим слојевима становништва невезано за идеологију, и манифестује се на нивоу свакодневног говора као својеврсни „узгредни ауторасизам“ (по узору на појам *casual racism* који налазимо у политичком дискурсу савремених САД).

Реч је увреженој, ентимематској претпоставци да је српски народ аксиолошки мање вредан од народа који му се узимају за узор (најчешће се за пример узимају богати и политички утицајни народи Западне Европе): Срби нису у стању да воде цивилизован живот и одбацују читав низ фундаменталних елемената савремене грађанске културе који, у зависности од степена острашћености, могу да варирају од политичких модела као што су демократија и владавина права, преко идеолошких аксиома као што су толеранција и еколошка свест, па све до класичних расистичких импликација везаних за личну хигијену, писменост, и интелигенцију. Ове расистичке претпоставке присутне су сваки пут када неко употреби израз „српска посла“, иначе комутативан са (недвосмислено расистичким) изразом „циганска посла“, и свакако повезан са шовинистичком праксом међу националистима у Загребу и Сарајеву да Србе називају „Циганима“. У сличне изразе спадају и узгредне јадиковке „такав смо народ“ и „ово има само код нас“, који подразумевају да одређени економски, политички, или економски недостаци српског друштва (или још чешће, свакодневни проблеми градске хронике) представљају одраз инхерентних дефеката српског народа као „недовољно вредног“ (а не објективних историјско-социјално-политичких околности, у којим су културолошке особености народа само један од фактора), и ексклузивно произилазе из *српске* културе као такве, па су самим тим су незамисливе у „развијеним и цивилизованим друштвима“.

Пише: Никола Танасић
понедељак, 28 јун 2021 15:07

Пише: Никола Танасић
понедељак, 28 јун 2021 15:07

Јелек, антерија и опанци

Наспрам овог изразито негативног виђења сопственог народа, имамо виђење Српства као одређеног и конкретног скупа националних, фолклорних, и културолошких карактеристика. Реч је о људима који често имају изразито родољубив однос према свом народу, који су прилично уверени да трезвено сагледавају његове врлине и мане, али који имају изражен проблем да одреде шта све под „својим народом“ подразумевају. Српски народ је културолошки шаролик, разлике између њега и околних постјугословенских „несрпских“ етноса су често невидљиве, па чак и најједноставнији и најинтуитивнији критеријуми припадности често представљају проблем.

Православље се често узима за одређујућу карактеристику Срба, али међу верницима СПЦ имамо (бар номинално) и Македонце и немали број расрбљених Црногораца, док у Србији и другим српским земљама и заједницама и даље постоје Срби који нису православне вере, као и они који уопште нису религиозни

Пише: Никола Танасић
понедељак, 28 јун 2021 15:07

Православље се често узима за одређујућу карактеристику Срба, али међу верницима СПЦ имамо (бар номинално) и Македонце и немали број расрбљених Црногораца, док у Србији и другим српским земљама и заједницама и даље постоје Срби који нису православне вере, као и они који уопште нису религиозни. Ни са језиком није лако, јер велики део Срба говори својим локалним дијалектима који су идентични самопроглашеним „националним језицима“ Хрвата, Бошњака и Црногораца, при чему се често испоставља да се други дијалекат перципира као нешто „туђије“ од комшијског „страног језика“ (који „није српски“), док се претензије на јединство свих дијалеката српског књижевног језика истовремено проглашавају за аспект великосрпске империјалистичке политике. Притом свако, па чак и добронамерно настојање да се национални идентитет изведе из конкретних културних, етнографских и језичких образаца једне локалне групе по правилу води учуравању, фолклоризацији, а у својој крајњој инстанци - унутарнационалној ксенофобији.

Из филма "Пут око света" (1964) Соје Јовановић, по Браниславу Нушићу

Шумадинци тако имају склоност да своде Српство на „јелек, антерију, и опанке“, а да

Пише: Никола Танасић
понедељак, 28 јун 2021 15:07

„рубне Србе“ зову „Војвођанима“, „Босанцима“, „Црногорцима“, па чак „Хрватима“, „Бугарима“, и „Шиптарима“. Војвођани, када нису „Случајни Срби“, имају склоност да се према остатку српског народа односе надмено, наглашавајући свој статус „културне престонице“ („Српске Атине“), „развијеног севера“, поносећи се истовремено својим „правилним говором“. Црногорски, босански, и крајишки Срби воле да се отимају о статус „Српске Спарте“ и „барјактара правог Српства“, односећи се према „Србијанцима“ (најчешће у контексту авнојевских, али неретко и преткумановских граница) са ниподаштавањем које се граничи са (ауто)шовинизмом. Деструктивна идеја да међу људима који себе *и даље* сматрају Србима постоји чисто етничка подела на „Србе првог“ и „Србе другог реда“, на „праве Србе“ и „надсрбе“ наспрам „лоших Срба“, „полусрба“ и „недовољних Срба“, унутар једног релативно малобројног народа који живи на релативно невеликој територији представља гурање Српства у Прокрустове постеље из којих оно не може да изађе живо. Притом различите дисквалификације „лоших Срба“ опет веома лако отклижу у класичну расну дискриминацију „Цигана“ или „Влаха/Влаја“, чиме се још једном опонашају србофобни криптонационализми бивше југословенске браће.

Наравно, када је ова нормативна компонента националне аутоперцепције неосвешћена, непромишљена, и етички неутемељена, она отвара пут у шовинизам и расизам, који увек почивају на неутемељним националним комплексима више вредности. Као што смо видели горе, овај нормативни модел „правих Срба“ се са лакоћом интегрише у ксенофобне локал-патриотизме и локал-шовинизме, а по потреби се може уградити чак и у ауторасистичку србофобију, где се „прави Србин“ изједначава са „добрим грађанином“ евроатлантске провенијенције. Ако нема јасног моралног кодекса, уместо инструмента етичке и политичке аутономије усмерене на самог себе овај национални сентимент редукује се на осећај моралне супериорности усмерене према другима. Уосталом, „најлакше је починити злочин када си убеђен да је правда на твојој страни“. Срећом, морални кодекс постоји, он је универзалан и инклузиван, и са лакоћом трансцендира све локал-патриотизме, постсрпске национализме, и унутарсрпске политике идентитета.

Пише: Никола Танасић
понедељак, 28 јун 2021 15:07

Петар Лубарда: Окамењени гуслар (1952)

Нормативно утемељење

То је кодекс Косовског мита из гусларске епике, Ђурићеве „Видовданске етике“, Његошеве „борбе непрестане“, и Миљановљевог „чојства и јунаштва“. Тај кодекс подразумева осећај моралне обавезе у односу према одсудним моментима модерне националне историје - Српској револуцији, Сретењском уставу, Невесењској пушци, Видовданском атентату, Албанској голготи, пробоју Солунског фронта, али и антифашистичким демонстрацијама 27. марта и каснијем упорном отпору окупатору

Пише: Никола Танасић
понедељак, 28 јун 2021 15:07

Због свега реченог, изузетно је важно разумети *који* етички кодекс подразумева то нормативно схваћено Српство. То свакако није насумично одабрани скуп националних или грађанских врлина, нити флоскуларних општих места о патриотизму које Срби могу делити са било којим народом света. То је кодекс Косовског мита из гусларске епике, Ђурићеве „Видовданске етике“, Његошеве „борбе непрестане“, и Миљановљевог „чојства и јунаштва“. Тај кодекс подразумева осећај моралне обавезе у односу према одсудним моментима модерне националне историје - Српској револуцији, Сретењском уставу, Невесењској пушци, Видовданском атентату, Албанској голготи, пробоју Солунског фронта, али и антифашистичким демонстрацијама 27. марта и каснијем упорном отпору окупатору. Он подразумева доследно и принципијелно супротстављање колонијализму и империјализму на Балкану, укључујући ту и сукоб са НАТО деведесетих година прошлог века, као и савремена настојања да се окупирани Косово и Метохија поново интегришу у српску државу којој припадају.

Српство као појмовна тачка кристализације националне идеје може се одредити и као бескомпримисно слободарство, оличено не само у супротстављању сваком облику (спољног и унутрашњег) колонијализма и феудализма, већ и у отвореној солидарности са свим народима света - без обзира на веру, расу, или нацију - који учествују у истој таквој борби код куће. У питању је национални етички компас који дан-данас живу инспирацију вуче из српске народне епике, а пре свега из видовданског мита о избору између Царства небеског и Царства земаљског.

Локализовани елементи хришћанске метафизике оличени у појмовима „Небеске Србије“ и „небеског народа“ представљају крајње идеале и нормативне појмове овако схваћеног Српства. Као и у случају фолклорнијих појмова „Србенда“ и „србовање“, ове жижне тачке националног духа данас су подвргнуте систематском подсмеху и идеолошком шуму, али су без обзира на то препознате, не као „коначни скуп дескрипција српског народа“, не као карикатурални исходишни мит који пародирају параисторијске фантазме о античком и праисторијском пореклу Срба, већ управо као *императив*, као скуп узвишених националних задатака које нам Његош поставља у „Горском вијенцу“, пре свега када говори о незаобилазности „борбе непрестане“ која ће сваком поколењу Срба дати прилику да изнова задобије, или изгуби своју слободу, али и када говори о „стајању тирјанству ногом за врат“ као „људској дужности најсветијој“, чиме појам борбе за слободу добија наглашено политички ореол.

Пише: Никола Танасић
понедељак, 28 јун 2021 15:07

„Деградуници“ Јована Стерије Поповића у режији Андраша Урбана, Народно позориште у Три затрована Српства, и једно лековито

У српској родољубивој литератури и на интернету може се прочитати много високопарних текстова о чојству и јунаштву, косовској вертикали, и Небеској Србији као алтернативи скученим и недореченим „земаљским Србијама“. Међутим, „на терену“ ништа није тако једноставно, а у социополитичкој каљузи савременог полуколонизованог Балкана мноштво узвишених националних идеала које је наш народ неговао и чувао вековима лако бива деградирано до празних страначких паролa, обешчашћено кукавичким политичарењем, и инструментализовано у вечитом навлачењу конопца међу завађеним народима постјугословенског простора. Романтични идеали на којима је никла Србија (и Југославија као највећи практични домет идеје „интегралног Српства“) лако се контаминирају и изврћу у своју супротност.

У том контексту, све три горе разматране варијанте модерних Срба - „Случајни Срби“, „Малосрби(јанци)“, и „Великосрби“ - представљају само декаденцију и деградацију изворног етичког идеала. Сва три приступа националној идеји - критичко-дерогативни, фолклорно-дескриптивни, и нормативно-афирмативни - већ су се у конкретним политичким праксама показали као токсични, односно дословно *затровани*. Од националног идеала Српства и светлих националних симбола они позајмљују само надмени комплекс моралног преимућства, некад усмерен против других народа, некад против свог, али никада да би поступали као „чојци и јунаци“, већ увек да би додатно отуђивали властити народ од себе, и још ситније дробили већ раздробљени српски

Пише: Никола Танасић
понедељак, 28 јун 2021 15:07

национални корпус. На тај начин се ароганцијом мења достојанство, презиром се мења понос, а политичким надгорњавањем се мења истинска борба за слободу, равноправност и уједињење.

Војник КФОР-а на Газиместану

Народ се својих националних икона и идиосинкразија никада није стидео, крајње је

Пише: Никола Танасић
понедељак, 28 јун 2021 15:07

време да престане да их се стиди и културна и политичка елита. И да, последично, ми престанемо да се стидимо њих, а они нас.

Једини истински лек против ових затрованих концепција националног идентитета - поред *ампутације* националног духа коју нам саветују из Берлина, Брисела и Вашингтона - јесте реафирмација изворног косовског Српства, као идеала заједничке земље у којој су сви Срби слободни и једнаки, и у којој нису ничије слуге. *Реафирмација*

ија, јер није реч ни о каквом поновном измишљању „бољих, лепших, и старијих традиција“, већ и преслагању приоритета у јавном дискурсу, како би се вечне вредности које свака нова генерација са лакоћом проналази изнова најзад поставиле изнад политичких сурогата којим су насилно покушавали да их трансплантирају.

Ово универзално и интегрално Српство није никакав политички пројекат, већ просто враћање ствари на своје место. Српској омладини ту ништа није потребно објашњавати - они већ неиронично користе фразе „Небески народ“ и „Српство“ када год виде како неки њихов сународник инацијски „оре друмове“ или „исправља криву Дрину“, било да је реч о спортским утакмицама, социјалној правди, или борби против МХЕ на Старој Планини. Народ се својих националних икона и идиосинкразија никада није стидео, крајње је време да престане да их се стиди и културна и политичка елита. И да, последично, ми престанемо да се стидимо њих, а они нас.

Јер бити Србин, на крају, није ствар фолклора, није ствар расистичке ароганције, није ствар крви нити тла, а поготово није ствар случајности, јер прилика да се престане бити Србином има на сваком кораку. Бити Србин је - ствар опредељења

Ова изворна, истинска, или ако хоћете, аутентична српска култура је инклузивна, хибридна, и шаролика, она је отворена за све, али истовремено фокусирана на очување недвосмислених вредности националне баштине, оличених у неговању сећања на борбу за слободу, али и на очувању светиња које су вековима биле светионици слободе за цели народ, и кичма његове духовности. То је култура чије је исходиште Косовски мит, чији је централни празник Видовдан, чија је застава тробојка коју су српски војници пренели преко Албаније, чији је језик српски, а писмо ћирилица, чији су саборни храмови Пећка патријаршија, Острог, и Храм Светог Саве на Врачару. Култура чији су императиви слобода, солидарност и антиколонијализам. Култура која далеко превазилази државне границе Србије, величину њене економије, и дomete њене политике, култура која чак превазилази етничке оквире српског народа, и која нема потребу да се икоме због тога правда. Свака особа која ове српске националне иконе доживљава као своје, која је спремна да их, у складу са својим могућностима, воли, храни, и брани са упорношћу и бескомпромисношћу која се граничи са инатом, и да свему

Пише: Никола Танасић
понедељак, 28 јун 2021 15:07

томе учи своју децу - има пуно право да себе назива Србином.

Јер бити Србин, на крају, није ствар фолклора, није ствар расистичке ароганције, није ствар крви нити тла, а поготово није ствар случајности, јер прилика да се престане бити Србином има на сваком кораку. Бити Србин је - ствар опредељења. Оног, за које се монах Сава определио у манастиру Пантелејмон, оног за које се кнез Лазар определио на Косову пољу, Карађорђе у Орашцу, а Гаврило Принцип крај Латинске ћуприје у Сарајеву. Није то лако бреме, поготово за некога ко сматра да му је припало случајно, чином рођења на једној насумичној територији у једном насумичном времену. Али онај који га је добровољно и слободно прихватио зна зашто је то урадио - био он Топличанин који је са Гвозденим пуком за шест година препешачио пола Балкана и срушио три царевине, Црногорац који у Острогу чува мошти Светог Василија као сви његови преци пре њега, Словенац који је написао српску националну химну, или Француз који је узео Видовдан за своју кућну славу.

[\(PTC\)](#)